

**Acte de lliurament de les medalles d'honor del Parlament al
pare Miquel Batllori i Munné, S.I., i al senyor Ernest Lluch i
Martín, *in memoriam***

Í N D E X

Lliurament

de les medalles d'honor del Parlament, en la categoria d'or, al pare Miquel Batllori i Munné, S.I.,
i al senyor Ernest Lluch i Martín, *in memoriam* (p. 3)

Lliurament de les medalles d'honor del Parlament, en la categoria d'or, al pare Miquel Batllori i Munné, S.I., i al senyor Ernest Lluch i Martín, *in memoriam*

El president

Molt honorable president de la Generalitat de Catalunya, digníssimes autoritats, il·lustres senyors diputats, siguin benvinguts a aquest Parlament de Catalunya.

Vostès saben que el Parlament té com a funció bàsica i fonamental la de legislar i la de controlar el Govern, i, això, el Parlament ho fa a través de la correlació de forces que dona el pluralisme polític del nostre país, a través de la democràcia.

El Parlament és fonamentalment això, però no és només això. El Parlament és la institució que ens aplega a totes les forces polítiques, en un mateix sentit, en l'intent de mirar que la política i el civisme vagin cada vegada més correlacionats. L'establiment de la Medalla d'or del Parlament té aquest sentit: vol ser l'esforç del món polític, des de la unanimitat de tot el pluralisme que hi ha en aquesta casa, per aquelles persones que, pel seu civisme, dignifiquen el seu sentit ciutadà. Lògicament, això ens compromet a nosaltres com a polítics, perquè ens recorda permanentment que el nostre treball polític és precisament la referència permanent al civisme.

Nosaltres vàrem donar per primera vegada aquesta Medalla al bisbe de Sud-àfrica, Desmond Tutu. Era ben bé un missatge universal en contra del racisme i a favor de l'humanisme d'abast universal. I aquesta vegada nosaltres hem girat els ulls vers la nostra mateixa societat i hem volgut distingir, en aquest sentit, el pare Batllori, i, textualment, l'acord de tota aquesta cambra és el següent: «Volem distingir el pare Batllori per la seva contribució a la cultura catalana, per la seva aportació científica en el camp de la història, pel seu treball de projecció de Catalunya en els àmbits internacionals i per les seves virtuts humanes i espirituals al llarg de tota la seva llarga trajectòria.»

Vostès saben, senyores i senyors, que allò que identifica més Catalunya –no d'una manera exclusiva, però sí d'una manera més significativa– és la cultura, i ens plau que sigui així: que el poble català trobi precisament la seva identificació al voltant del fet de la cultura; d'una cultura secular que comença el seu esclat universal amb una figura tan emblemàtica com la de Ramon Llull i que continua forta avui amb els més de set mil llibres que es publiquen en català en el nostre món.

Al llarg de tot aquest temps, la nostra cultura mai ha volgut ser una cultura d'interès antropològic, sinó una cultura capaç de dir coses a les cultures del seu entorn; una cultura creativa que, per la seva pròpia expressió, tingui aquest llenguatge universal; una cultura que dignifiqui els seus ciutadans per aixecar el seu nivell de capacitat contemplativa i de capacitat crítica. Aquesta és la nostra cultura.

I homenatgem el pare Batllori en aquest sentit. L'homenatgem pel seu treball científic, per la seva aportació

creativa en el món de la història, perquè ha fet un treball immens: les seves obres completes són vint volums. Per tot això, però no només per això. Perquè sabem que el pare Batllori té com a actitud personal militar en les institucions culturals de Catalunya; ha estat sempre al peu del canó del que són aquestes institucions que han vertebrat la força cultural catalana. És més, a través del seu testimoni ens ha fet present la cultura catalana arreu del món. La seva presència a les institucions acadèmiques i científiques mundials són el signe que la nostra cultura és una cultura que vol estar, amb la modèstia que li correspongui, però amb la dignitat que també li correspon, en el conjunt de cultures mundials. I també hi ha un altre aspecte: el pare Batllori ha estat present en el món de la cultura com una actitud cívica, com una crida perquè la cultura del nostre país tingui sempre aquest alt nivell, que sigui un repte per a tots nosaltres anar progressant en qualitat.

I deixin-me dir, també, que el pare Batllori significa l'aportació d'un membre important de l'Església catalana a la societat catalana. Per tot això, nosaltres avui volem homenatjar la seva figura, perquè ens compromet a tots nosaltres en el civisme.

Homenatgem, també, la memòria de l'Ernest Lluch; el text diu el següent: «Per la seva trajectòria cívica i política, pel seu compromís en la recerca de camins de reconciliació, per fer front a la violència i per la seva trajectòria humana com a economista, historiador, pedagog i divulgador.» Els que hem conegut l'Ernest sabem que ell vivia la societat catalana en totes les seves formes possibles. Ell vivia la societat catalana des de la vessant d'economista, d'historiador, de pedagog, de persona que estimava la música, de persona que es va vincular, fins i tot, en els afers esportius i lúdics del país; era un home que vivia la societat catalana amb tota la seva intensitat humana. I això que ha significat la vida de l'Ernest Lluch, al meu entendre, connecta amb la millor tradició del catalanisme polític; un catalanisme polític que sorgeix no de l'exercici del poder, d'aquell exercici que va de dalt a baix, sinó d'aquell exercici que és encapçalat pel seu compromís amb la mateixa societat, d'aquell poder polític que es vertebra de baix a dalt. La millor tradició del catalanisme polític segueix aquest camí, i crec que la seva atenció i la seva dedicació a la societat catalana ens recorda el mestratge de tants i tants polítics que hem tingut a la Catalunya contemporània.

Perquè, vista així, la política, com la dignitat d'encapçalat tot el moviment cívic i social, admet i té tota la seva gran condició, en la qual tots plegats som capaços d'entendre que el debat públic que es genera aquí, en aquesta casa, en aquest Parlament, és un debat que ha d'estar en perfecta sintonia amb el que és el moviment social i cívic de la nostra societat. I ell es dedicà a la política des d'aquesta perspectiva, i no és gens d'estranyar que vagi a la política cercant camins de reconciliació, com diu el nostre text.

L'Ernest sabia que la vida és una fractura permanent, però que els polítics estan per intentar aprofundir en allò que és fractura i convertir-ho, precisament, en plataforma de diàleg, entenent el diàleg no com una nego-

ciació d'interessos, sinó entenent el diàleg en la seva profunditat, que vol dir aquella actitud humana per la qual les persones sortim de nosaltres mateixos per conèixer l'altre, per intentar comprendre l'altre, és a dir, per intentar enriquir-nos amb la mirada de l'altre amb els nostres ulls, i per intentar compartir.

Quan diem diàleg, estem dient una gran aventura humana que la portem tots a dintre nostre amb tota la potencialitat per fer reviure allò que és el que més ens dignifica com a persones: la nostra llibertat per accedir a la llibertat de l'altre. I que això només es pot fer quan l'altre també ens tracta com a persones, perquè un diàleg és entre l'assumpció que cadascú és una persona.

Per això avui nosaltres homenatgem l'Ernest. L'homenatge, perquè, si la política és l'intent de voler compartir amb profunditat els avatars del teu poble, l'Ernest va assumir com a poble seu un poble que viu en aquests moments un drama i que el va assumir com a persona, i el va portar fins a l'extrem, fins a la seva pròpia mort.

El record de l'Ernest, de l'Ernest Lluch, és també el record de tota aquella gent que ha estat víctima del terrorisme, la vida de les quals ha estat segada perquè feien nosa a unes altres persones, sovint per raons polítiques, per raons institucionals o, de vegades, per elements purament circumstancials. Totes les vides que han donat aquestes persones mereixen avui el nostre record en aquest acte institucional, i per això també, al llarg d'aquest acte, farem un reconeixement, a través del delegat a Catalunya de l'Associació de les Víctimes del Terrorisme, perquè aquest exemple que ens ha significat en Lluch també pugui ser recordat per tots nosaltres en la gent que ha hagut de seguir el mateix sacrifici suprem que ell va sofrir.

Moltes gràcies per la seva presència, senyores i senyors.

(Aplaudiments.)

La moderadora

Té la paraula la senyora Imma Folchi, oficiala major del Parlament de Catalunya.

L'oficiala major

«La Mesa del Parlament, en sessió tinguda el dia 20 de març de 2001, per unanimitat dels seus membres i a proposta del president, ha acordat atorgar la Medalla d'honor del Parlament en la categoria d'or al pare jesuïta Miquel Batllori i Munné per la seva contribució a la cultura catalana, per la seva aportació científica en el camp de la història, pel seu treball de projecció de Catalunya en els àmbits internacionals i per les seves virtuts humanes i espirituals expressades al llarg de tota la seva llarga trajectòria.

»Palau del Parlament, 20 de març de 2001.»

Signat per l'il·lustre senyor Ernest Benach, secretari segon, i el molt honorable president del Parlament, senyor Joan Rigol i Roig.

(Aplaudiments.)

La moderadora

El doctor Martí de Riquer glossa la figura del pare Miquel Batllori.

El Sr. Martí de Riquer

Molt honorable senyor president de la Generalitat, molt honorable senyor president del Parlament, senyors parlamentaris, senyores, senyors, estimat pare Batllori, estimada Montserrat, visitar Roma guiat pel pare Batllori és un dels enriquiments més grans que pot tenir una persona afectada a la cultura. No hi ha racó de la ciutat eterna que no conegui, que no domini. Sap tota mena d'anècdotes, anècdotes petites, grans fets de la història, però aquest *cicerone* esdevé magistral quan ens ensenya el Palau Vaticà.

Aleshores sí que una cosa que tantes vegades hem vist ho tornem a veure d'una manera diferent. No us podeu imaginar el que és una visita a la Capella Sixtina escoltant les explicacions del pare Batllori, de la més petita escena, del més petit motiu. El que és anar per les sales dels Borja i que el pare Batllori et digui: «Aquí era el Papa el dia que va passar això. Aquí era Lucrècia quan va arribar qui sigui. Des d'aquesta finestra Miquel Corella va desaparar un tret de trabuc a Cèsar Borja, que estava en aquella finestra d'allà.» Aleshores, tot allò que és..., ja deixa de ser un museu, deixa de ser una cosa buida. I és que el pare Batllori ha estudiat els Borja com no els ha estudiat ningú, però, naturalment, és un tema greu, perquè les exageracions dels detractors i les badades dels elogiadors..., i el pare Batllori, com és un historiador puntual i exacte, ha treballat en els rics arxius valencians –per exemple, el del Patriarca– i ha pogut confegir unes genealogies de la família Borja... Les genealogies de la família Borja, més que un arbre genealògic, semblen un emparat.

Doncs, allà, el pare Batllori ha trobat..., però, que són avorrides les genealogies? El pare Batllori, a cada nom que hi ha en aquells quadres sinòptics, li ha sabut donar vida, els ha aixecat, els ha presentat; sabem qui era aquell que apareix com a casat amb una cosina, sí, era un cavaller tal. Aleshores, en passejar pel Vaticà guiat pel pare Batllori, aquesta història es reviu, aquesta història es fa actual. És a dir, ens ha aixecat un món, però és la tasca de l'historiador. És un historiador que treballa dur, que ha manejat documents i que, entre altres coses, ha trobat la correspondència en català dels Borja i dels seus parents. Aquesta correspondència la qual, com que el pare Batllori té molts anys de vida, pensa publicar, però que n'ha publicat només una antologia fa un parell d'anys. Quina meravella, senyors! Quina meravella el català del Papa, de Lucrècia, de Cèsar, de tots aquests personatges! Quina delícia! Escriuen en un català d'una sintaxi correctíssima. És clar, perquè tots saben llatí. Escriuen amb una precisió...; de tant en tant, algun valencianisme li dona un sabor deliciós a aquella prosa catalana tan bona. És un dels molts favors que ens ha donat el pare Batllori.

És clar, és que jo he d'anar de pressa, perquè si he de parlar de tot el que ha fet el pare Batllori, demà passat encara seriem aquí, però –tingueu en compte– tot ho fa bé, i sobretot és un home molt divers. A la història de

l'Església..., el capítol dels Borja és una part de la història de l'Església, però arriba a altres. Per exemple, de jove va estudiar els jesuïtes exclosos per Carles III, sobretot els catalans que eren a Itàlia. Recordo una magnífica edició de *La belleza ideal*, del pare Arteaga, i és curiós que aleshores el pare Batllori era un jesuïta jovenet que també estava exiliat a Itàlia, com aquells personatges que ell estudiava.

Ja de sempre el pare Batllori ha treballat sobre Ramon Llull. Els seus, em sembla que són vint volums d'obres completes, i si no ho són ho seran aviat, perquè tinguen en compte que a València es publiquen les obres completes del pare Batllori, i han arribat als vint volums gruixuts, és a dir, és una cosa sensacional. Doncs, bé, hi ha un volum dedicat a Ramon Llull. Allí hi és tot: els aspectes biogràfics, els aspectes del possible o no possible martiri, els aspectes de la concepció filosòfica, els aspectes de la vitalitat immensa de Ramon Llull; són estudis diversos, publicats en diversos llocs, en diverses èpoques, en diverses llengües, però que tots fan que actualment pugem afirmar amb tota seriositat que el pare Batllori és el primer lullista que existeix avui. Però és que, si anéssim per aquest camí, el pare Batllori seria el primer en tantes coses!

Els seus estudis sobre Arnau de Vilanova. Quan va publicar aquella magnífica edició de les obres catalanes i les traduccions a la benemèrita col·lecció Els Nostres Clàssics en col·laboració amb el nostre il·lustre amic Joaquim Carreras Artau. És una edició..., però per reivindicar la catalanitat d'Arnau de Vilanova, que en aquells moments corria per Europa la idea que era provençal, reivindicar-lo exactament, va fer l'estudi no tan solament lingüístic d'aquest català tan bonic d'Arnau de Vilanova, sinó també de les idees d'aquest famós visionari, i alguns aspectes de la seva autèntica fama, que era com a metge, però el visionari, és clar, com que el món no es va acabar l'any 1325, es va equivocar. Per tant, el que és important és com a metge, per la seva gran prosa.

Va treballar el pare Batllori sobre Bernat Metge, precisament, quan tractava els problemes de l'humanisme a Catalunya. I ara ha parlat el senyor president del Parlament. És molt important el que diu el pare Batllori sobre l'humanisme a les nostres lletres, perquè converteixen les nostres lletres medievals en unes lletres modernes, perquè la literatura catalana, que era catalana, seguint essent catalana s'europeïtza, s'integra a un corrent ja des de finals del XIV. *Lo somni* és de 1399 i sembla escrit el 1499, i el que és sorprenent és que *Lo somni* sigui en català; aquest llibre s'hauria hagut d'haver escrit en llatí. Tothom escrivia aquests llibres en llatí, però mai se'ls havia acudit que una llengua parlada pogués representar, es convertís en ciceroniana, com esdevé amb la prosa de Ramon Llull.

Va treballar sobre Joan Lluís Vives, quan parla del Renaixement, aquest valencià exiliat i tan important en l'altre renaixement, en el renaixement més modern, però també és una peça essencial.

Home de matisos i de curiositats i vocacions diferents, al pare Batllori són deguts als estudis més importants que s'han fet sobre l'escriptor aragonès Baltasar

Gracián. És a dir, ningú no ho diria, però el pare Batllori és autor d'importants estudis sobre el cardenal Vidal i Barraquer. Fixeu-vos quina sorpresa: no són dues persones que es diguin Miquel Batllori, que tinguin el mateix nom, no, és ell mateix que es maneja amb tanta mestria i amb tant esperit crític amb un escriptor del segle XVII aragonès com amb un cardenal del segle XX. I això perquè, és clar, naturalment, suposa una actitud diferent, posar-se damunt d'un tema tan distant, tan distint, necessita una bibliografia nova, una manera de pensar nova, d'enfocar els problemes d'una manera diferent.

El pare Batllori va ser l'estel dels nostres congressos; parlo dels congressos de la història de la Corona d'Aragó i altres congressos d'història. El pare Batllori era i segueix essent imprescindible. Recordo els llargs congressos de la Corona d'Aragó aquí, a Itàlia, a Aragó, que sempre s'esperaven dues persones –s'esperaven dues persones–: Jaume Vicenç Vives i el pare Batllori. Molt diferents, tots d'una impressionant qualitat, però tots dos eren els ponents o els conferenciants més esperats, encara que –com ja diré després– seguir una conferència del pare Batllori és una de les tortures més grans que pot patir un home de cultura. El pare Batllori, com que sap tant i té tantes coses a dir, parla a una velocitat insuperable; impossible prendre apunts, i quan dius: «Quina idea tan bona», ell ha expressat aquesta idea i «oh! Ara en ve una altra. Ja me n'oblidare, ara en ve un altra», fins que plegues i dius: «Bé, ja la publicarà i la llegiré, perquè això no es pot...»

I és aquesta vitalitat del pare Batllori, aquesta vitalitat extraordinària que ens atrau, que és un gran mestre. No parlem del poliglòtisme del pare Batllori. Com a llengües maternes –maternes, és a dir, que pot escriure directament i bé– té el català, el castellà, el francès i l'italià; l'italià per a ell, parlar italià és igual que parlar en català. Coneix l'alemany, coneix l'anglès, coneix el grec i, sobretot, senyors, coneix el llatí. I ara haig de recordar una anècdota: m'explicava el gran catedràtic de llatí mallorquí Miquel Dolç, el qual va traduir al català Marcial i Virgili, que va sentir una conferència del pare Batllori en llatí, improvisada, i ell, catedràtic de llengua llatina, va quedar admirat i sorprès. Ni el més petit error, una gran fluïdesa, un llatí clàssic.

Senyors parlamentaris, si no defenseu el llatí al nostre ensenyament, no tindrem mai més pares Batlloris! Això ben segur! (*Aplaudiments.*) Però, a part d'això, més ben dit, per damunt d'això, hem vist moltes vocacions del pare Batllori. Ara, la seva essencial vocació és que és un il·lustre sacerdot, un gran conseller espiritual. I dic això perquè sé que ell, de tota la seva vida, al que dona més preu i més valor és això; nosaltres ho veiem d'un altre costat.

Jo, senyor president, em sap molt greu haver d'acabar amb un record molt personal i molt íntim, però no em puc estar de fer-ho. Cap a l'octubre del 99 es va presentar un llibre meu en el Palau Moja, de la Conselleria de Cultura, i l'editor Jaume Vallcorba va triar dos presentadors: el pare Batllori i Ernest Lluch. Tots dos són tan bons amics que em va fer pujar els colors a la cara. L'amistat meva amb el pare Batllori, una vegada ens van preguntar des de quan ens coneixíem: «No, no ens

hem conegut mai; ens hem conegut sempre. Les famílies eren amigues; mai m'han presentat el pare Batllori, a mi.» En canvi, l'Ernest Lluch, el vaig conèixer quan ell era estudiant a la Facultat de Lletres i jo ja era catedràtic. Va venir una amistat profunda, i no vaig aconseguir mai que em tutejés, jo el tutejava, i ell em parlava de vostè, no ho vaig aconseguir mai, però ja ho vaig deixar córrer.

En aquella presentació del llibre, ja us dic, em van fer venir els colors a la cara pels elogis que vaig atribuir, naturalment, a la gran amistat del pare Batllori i d'Ernest Lluch. Tot seguit vam anar a fer un sopar que ens oferia l'editor, sopar inoblidable. Hi havia el pare Batllori, l'Ernest i la Montserrat, jo amb la Maria Isabel, la meva muller, i la conversa, perquè tots els records de l'Ernest, recordo quin conversador era, quin conversador tan extraordinari en qualsevol matèria; no sols d'economia o del segle XVI i XVII, que coneixia tan bé, sinó de les coses actuals, de les pel·lícules, de tot, de música... Com parlava de música! Era un enriquiment, una conversa amb l'Ernest Lluch.

Van passar uns mesos; la meva estimada muller va morir; en les seves exèquies el pare Batllori va pronunciar una homilia que em va arribar al cor, ell la coneixia molt, la Maria Isabel, i li va fer una homilia impressionant. Pocs dies després Ernest Lluch presentava el llibre del meu fill Borja, i el va iniciar fent un elogi de la meva muller. Us parlo d'una cosa molt íntima, molt personal, que no tinc temps per a ningú més agrair, però en aquest moment que em trobo en un homenatge a aquests dos estimadíssims amics, no puc fer altra cosa: que Déu doni molts anys més de vida al pare Batllori i tingui a la glòria l'Ernest Lluch.

Moltes gràcies.

(*Aplaudiments.*)

La moderadora

A continuació s'imposa la Medalla d'honor al pare Miquel Batllori.

(*Aplaudiments.*)

El pare Miquel Batllori ens dirigeix unes paraules.

El pare Miquel Batllori i Munné

Molt honorable senyor president de la Generalitat de Catalunya, molt honorable senyor president del Parlament, amics, professors Martí de Riquer i Miguel Herrero de Miñón, senyors parlamentaris, senyores i senyors, és un tòpic, quan un rep un guardó, dir que és inesperat i que no es mereix; les dues coses jo les puc dir ben clarament. Jo no hauria mai pensat que després d'haver rebut ja fa temps la Medalla d'or de la Generalitat de Catalunya també el Parlament me n'hagués de donar una altra. Això és una cosa enterament impensada, per part meua.

D'altra banda, el Parlament té relació especialment amb la vida política de Catalunya, i precisament feia molt poc temps que havia publicat el meu llibre *Records de quasi un segle*, en el qual deia que no m'havia dedicat

directament a la política, que el meu nacionalisme i catalanisme era de tipus purament cultural, i en aquest moment el Parlament de Catalunya, l'ens polític més important de Catalunya perquè representa el poble, em dona aquesta Medalla i per unanimitat. Jo dic que, per mi, tan important és la medalla com aquesta unanimitat, però també penso que si hagués viscut més temps aquí abans de l'any 1997, quan vaig tornar de Roma, potser els compromisos de la vida haurien fet que aquesta unanimitat no existís. Precisament, haver treballat per Catalunya des de fora durant cinquanta anys potser m'ha ajudat a aquesta unanimitat que jo remercio ben de cor.

Certament, després d'aquestes manifestacions d'agraïment i de goig interior, avui, naturalment, es fa sempre present l'ombra de la mort del nostre amic Ernest Lluch. Jo el vaig conèixer una mica tard, quan era ja professor a València. En aquell moment, en la tasca molt important començada per Joan Reglà i continuada per Emili Giralt, tots dos deixebles de Vicenç, havia donat com a conseqüència un acostament cultural i amical d'aquestes dues regions de la nostra Corona d'Aragó. El vaig tractar sovint a València quan jo hi anava a treballar sobre els Borja; d'una manera particular quan ja es preparava el primer congrés d'història del País Valencià; després, quan era ministre a Madrid, ens trobàvem amb una certa freqüència; solia assistir a les sessions més importants de les acadèmies de Madrid, sobretot quan entrava algun nou acadèmic a l'Acadèmia de la Llengua, i allà ens trobàvem; després, quan va tornar a Barcelona, ens trobàvem moltes vegades pel carrer de Casp, d'una manera molt impensada, i ens assèiem en un d'aquells bars a xerrar una estona. Per tant, per mi ha estat un amic la tragèdia del qual em va sobtar d'una manera molt impensada: era un dia que jo havia de partir cap a Oviedo, invitat per la Universitat, per parlar del doctor Marañón, tan amic meu, i cap a les dues ja no podia dormir; vaig encendre la televisió i vaig veure el retrat de l'Ernest Lluch i en donaven la notícia del seu traspàs esdevingut d'una manera tan tràgica.

A aquests dos plaers d'haver rebut avui la Medalla d'or i per unanimitat s'ajunta aquesta ombra que va al mateix temps en record d'aquest gran amic.

Amb mi coincidia d'una manera particular en època de la Il·lustració. El segle XVIII va ser un segle que ell va tractar molt a fons i potser també és el segle que he tractat jo més en aquests volums d'aquesta col·lecció de les obres completes: sis volums complets són dedicats al segle XVIII. En aquest punt coincidíem. Ara, jo, parlant en aquests moments de la Il·lustració, suposo que tots vosaltres presents aquí sou prou il·lustrats per a saber distingir, del que ens ha dit el doctor Martí de Riquer, allò que és real i allò que és simplement una hipèrbole amical, és una cosa ben rara, que hi ha sempre una hipèrbole de caràcter amical, i aquesta vegada d'una manera molt significativa.

I també el record trist d'Ernest Lluch ens l'ha posat, en canvi, aquí novament la presència d'Herrero de Miñón, amb el qual hem tingut alguns contactes esporàdics a Madrid, però sempre ens hem comunicat les publicacions i, realment, és un goig de tenir aquí entre nosaltres

una persona de l'Espanya castellana, una terminologia que emprava molt el nostre Ferran Soldevila quan parlava de corones i, nacionalment, els que tenen una mentalitat de Castella i aquella mentalitat de Catalunya... Aquesta, una personalitat intel·lectual, autèntic intel·lectual, que influeix directament en la societat de l'Espanya castellana que ha sabut comprendre tan bé tant la nostra història com la nostra política actual, com la història i la política del poble basc, una compenetració tan gran que li va costar la mort.

A tots vosaltres, doncs, mercès per haver-me acollit aquí en aquest dia, per haver-me atorgat aquesta Medalla, als senyors del Parlament, i a vosaltres, presents aquí, per haver fet acte de presència en aquest lliurament de la Medalla.

Grans mercès a tots.

(*Aplaudiments.*)

La moderadora

La senyora Imma Folchi, oficiala major del Parlament de Catalunya, té la paraula.

L'oficiala major

«La Mesa del Parlament, en sessió tinguda el dia 20 de març de 2001, per unanimitat dels seus membres i a proposta del president, ha acordat atorgar *in memoriam* la Medalla d'honor del Parlament en la categoria d'or a l'excel·lentíssim senyor Ernest Lluch i Martín, per la seva trajectòria cívica i política, pel seu compromís de recerca de camins de reconciliació per fer front a la violència i per la seva trajectòria humana com a economista, historiador, professor, pedagog i divulgador, a la qual posà fi el terrorisme d'ETA. Amb aquesta distinció el Parlament vol retre també homenatge a totes les víctimes de la violència terrorista.

»Palau del Parlament, 20 de març de 2001.»

Signat pel secretari tercer, il·lustre senyor Esteve Orriols, i pel molt honorable president del Parlament, senyor Joan Rigol i Roig.

(*Aplaudiments.*)

La moderadora

L'excel·lentíssim senyor Miguel Herrero de Miñón glossa la figura del senyor Ernest Lluch.

El Sr. Miguel Herrero de Miñón

Muy honorable señor presidente de la Generalitat, muy honorable señor presidente del Parlamento, señoras y señores diputados, señoras y señores, mucho debo a la amistad que me unió con Ernest Lluch, pero nunca tanto como en esta ocasión, en la que el recuerdo de dicha amistad me proporciona el inesperado honor de hablar en esta sede del Parlamento de Cataluña y ante tan cualificada representación de sus miembros.

Honráis con la Medalla de oro de esta institución la memoria de quien fue un académico insigne, un político ilustre, en fin, un catalán de pro. Permitidme unas ligeras pinceladas sobre cada uno de estos tres

aspectos, porque si ésta es hora de alabanzas, en el caso de Ernest Lluch basta, para elogiar, con decir la verdad.

De lo primero, de su condición académica, hay testimonio importante en la Universidad de Barcelona, donde se formó, alcanzó la cátedra y a donde retornó a enseñar los últimos años de su vida. Pero también en las universidades de Valencia, Zaragoza y el País Vasco, en las que, directa o indirectamente, dejó una importante huella encarnada en discípulos y escuela. Y, sin género de dudas, su paso por la Universidad Internacional Menéndez y Pelayo, de la que fue rector, marca la cota más alta hasta ahora alcanzada por dicha institución, de la que quiso hacer, sin que sus proyectos obtuvieran de la Administración el apoyo necesario, el centro universitario de excelente calidad, exclusivamente dedicado al tercer ciclo –esto es, doctorado e investigación–, del que la enseñanza superior española está tan necesitada.

Pero la actividad académica del doctor Lluch no se redujo a las aulas. Su labor investigadora, que ha renovado importantes aspectos de la historiografía del pensamiento político y económico, cuajó en una amplia bibliografía en catalán, castellano y otras lenguas europeas con muchas decenas de títulos doctos. La magna obra dirigida por Fuentes Quintana, *Economía y Economistas españoles*, punto de inflexión en la historiografía económica española, ha sido, sin duda, fruto de la conjunción de muchos esfuerzos. Pero entre ellos destaca la aportación directa e indirecta de Lluch. La primera a través de contribuciones originales sobre temas metodológicos como «Las historias nacionales del pensamiento económico» o estudios monográficos sobre autores españoles, mercantilistas e ilustrados, o la recepción y difusión en España de autores extranjeros, desde los ilustrados hasta los clásicos. La segunda porque abundan los trabajos de eminentes discípulos de Lluch, sin cuya colaboración hubiera sido difícil concebir obra histórica tan monumental.

Y esta pasión por averiguar la verdad y enseñarla desbordó lo puramente académico sin perder un ápice de rigor a través de la prensa y la radio, de la que Ernest Lluch fue un incansable colaborador. Desde *Serra d'Or* en los años sesenta a la cadena SER en el 2000, pasando por artículos semanales en *La Vanguardia*, entre otros periódicos, Lluch fatigó las prensas y las ondas para poner sus saberes, que eran muchos, y su misma insaciable curiosidad al servicio de toda la ciudadanía.

Es la pasión política de Lluch la que explica esta dimensión extra académica de su vocación universitaria. Una pasión tan grande que en su madurez no necesitaba ya de cargos ni institucionales ni partidistas, pero que le llevaba a una hiperactividad tan desinteresada y arriesgada como su propia muerte ha demostrado.

En efecto, hoy homenajeáis a un político de cuerpo entero, a un hombre de profundas convicciones catalanistas y democráticas, tan firmes como para poder evolucionar sin quiebra según maduraba intelectual y vitalmente su personalidad, que siempre estuvo dispuesto a pensar con las manos, esto es, a colaborar

a la puesta en práctica de las ideas en las que creía. Por eso fue líder de la oposición estudiantil en su momento, militante del Partido Socialista de Cataluña, dirigente de su grupo parlamentario y su representante en los Pactos de la Moncloa, aquella herramienta clave en la culminación del proceso de transición política, diputado en las Cortes Generales, y ministro de Sanidad.

Cuando los historiadores futuros reconstruyan la España de nuestros días, coincidirán, sin duda, en que uno de los logros más importantes de los gobiernos socialistas de los años ochenta y noventa ha sido la universalización de la asistencia sanitaria. Y ello aparece vinculado al nombre y la gestión de Lluç. A él se debe el paso decisivo hacia esa universalización de la asistencia sanitaria, pieza clave e irrenunciable de un verdadero estado de bienestar. Quienes, desde tan distintas laderas, contribuimos a la empresa común y proclamamos en la Constitución el derecho de todos a la salud, sabemos que la enérgica pretensión de validez de nuestra declaración se hizo realidad con un nombre: el de Ernest Lluç.

Y, ciertamente, Lluç fue académico y político en clave catalana. Su labor docente se centró en países de lengua catalana, su tarea investigadora se inaugura con una tesis sobre el pensamiento económico ilustrado en Cataluña y se interrumpe, trágicamente, cuando reconstruía lo que certeramente denominó la «alternativa catalana», esto es, la concepción normativista y pactista de España frente a cualquier decisionismo unilateral que, en el exilio exterior e interior, desarrolló el austracismo y que Lluç, paso a paso, libre ya de compromisos institucionales, propugnó en libros, cursos y artículos, como clave de interpretación de la vigente Constitución.

En sus últimos años, el hoy galardonado dedicó mucha sabiduría, tiempo y energía –tanta que le costó la vida– al País Vasco, a comprender la raíz y evolución de sus problemas, a conocer a sus gentes, a propugnar soluciones en pro de la paz, de la vertebración de la sociedad vasca y de su integración democrática. Y esta última preocupación y dedicación de Lluç sólo es comprensible desde este «austracismo depurado», que, ojalá, no se vea frustrado una vez más con daño de todos. Que su insistente llamamiento al diálogo como vía de acceso al compromiso, un llamamiento que espontáneamente presidió incluso sus honras fúnebres, no sea un diálogo y pacto «contra», sino un diálogo y pacto «entre».

Su quehacer político, en fin, se desarrolla en el seno del PSC, un partido entre cuyos muchos méritos está el haber contribuido decisivamente a la cohesión nacional de Cataluña catalanizando el liderazgo de la izquierda en este país y proyectando en el resto de España su versión del catalanismo político. Es esta raíz catalanista, este apego al genio de su nación, que se fue acentuando con los años, lo que explica la dinámica de la evolución ideológica de Lluç desde Marx a Herder y aun Savigny, pasando por Kant. Del materialismo dialéctico a la razón histórica, pasando por la dialéctica de la razón práctica.

Ahora bien, que a la hora de rendir homenaje a la memoria de tan ilustre catalán, socialista y profesor, deis la palabra a quien, como yo, no es ninguna de las tres cosas, revela que la personalidad de Ernest Lluç, sin renunciar a ninguna de estas dimensiones, antes al contrario, transcendía todas ellas.

Universitario que, desde el cultivo riguroso de su propia disciplina, amaba el universo; socialista a fuer de humanista; exponente de una Cataluña abierta sin mengua de su identidad. Quienes, como en mi caso, están fuera de la universidad, pueden sentirse colegas del que, cabeza de una escuela, nunca fue excluyente de otras maneras de investigar, pensar y escribir. Quienes, como en mi caso, hemos discrepado de las posiciones socialistas, incluso cuando era políticamente incorrecto hacerlo, admiramos en las opciones y gestiones de Lluç las de un hombre de Estado. Quienes, como en mi caso o el de su héroe, el misterioso conde Juan Amor de Soria, no somos catalanes, vemos en su reconstrucción de «las Españas vencidas» un jalón imprescindible para alcanzar lo que Lluç denominaba «las Españas plenas».

Fue tan excelente universitario, ejemplar socialista y leal catalán que, desde otras latitudes profesionales, políticas y nacionales, puede tomarse de ejemplo. Por eso, al premiarle a título póstumo, el Parlamento de Cataluña, una vez más, se trasciende a sí mismo e irradia lo que representa allende sus fronteras.

Muchas gracias.

(Aplaudiments.)

La moderadora

El president del Parlament de Catalunya lliura la Medalla d'honor atorgada a l'excel·lentíssim senyor Ernest Lluç *in memoriam* a la senyora Montserrat Lamarca i a les senyores Eulàlia i Rosa Lluç.

(Aplaudiments.)

El senyor Enric Lluç ens dirigeix unes paraules.

El Sr. Enric Lluç i Martín

Molt honorable senyor president de la Generalitat, molt honorable senyor president del Parlament de Catalunya, parlo en nom de la família Lluç i, més en concret, de les seves tres filles, Mireia, absent per raons obligades professionals, Rosa i Eulàlia, i de la senyora Montserrat Lamarca. Res no hauria estat considerat més honorós per l'Ernest que aquesta Medalla del Parlament de Catalunya. Dic: cap altra cosa no hauria estat considerada més honorosa per l'Ernest.

Em toca saludar, en nom de la família, respectuosament totes les digníssimes autoritats presents, i, a través del Parlament, dir la gratitud de la família de l'Ernest Lluç i Martín per l'acte d'avui, pel tribut d'avui, i també per la miriada d'iniciatives que han florit arreu de Catalunya per la bona gent de Catalunya i de fora de Catalunya, del País Valencià, del País Basc, de Castella, d'altres bandes, des de la Itàlia meridional, la Itàlia septentrional, des dels racons més petits d'un poble caste-

llà que l'alcalde i el seu Ajuntament han pres un acord i ens l'han comunicat. És una reacció formidable que indica quanta bona gent hi ha i indica, també, l'amor per la cultura de la pau.

No cal dir que la família Lluch lamenta de la mateixa manera cadascuna de les morts violentes, des de la de l'Ernest fins a qualsevol altre en qualsevol lloc. No em pertoca a mi qualificar les paraules que hem sentit, primer del doctor Martí de Riquer i Morera i després del doctor Miguel Herrero y Rodríguez de Miñón, i, per tant, no m'atribueixo la competència de fer cap comentari; simplement, expressar la gratitud per les seves paraules.

I, finalment, per terminar –com hauria dit Pompeu Fabra– llegiré set ratlles de l'Ernest extretes de la part inicial d'un article de *La Vanguardia* del dia 13 de juliol de l'any 2000. Les hi podreu trobar, si voleu, en llengua castellana. Jo les diré en català, i quan «acabi» –entre cometes– aquestes paraules demano permís per retirar-me sense més comentaris de part meva. Les paraules són les següents –hi insisteixo: són les paraules de l'Ernest Lluch i són tot just set ratlles d'ordinador–: «Sempre m'ha impressionat el passatge dels Evangelis en què hom s'interroga sobre si cal beure el calze fins a la darrera gota. És una pregunta dura que porta fins al límit la tensió de la relació entre el Fill –en majúscula– i el Pare –en majúscula. Aquell, el Fill, sembla que està disposat gairebé a tot, però no a tot. El cert és que va haver de donar-ho tot. És una imatge que m'ha seguit durant tota la meua vida i l'he relacionada amb escenes d'altre ordre i d'altra natura. Amb aquestes diferències notables i de qualitat, em sembla inquietant el calvari a què són sotmesos alguns polítics actuals, fins a extrems duríssims i d'una manera absolutament inesperada.»

(*Aplaudiments.*)

La moderadora

Ens parla el molt honorable senyor Jordi Pujol, president de la Generalitat de Catalunya.

El president de la Generalitat

Molt honorable senyor president del Parlament, pare Batllori, família de l'Ernest Lluch, senyores i senyors, deia l'Enric Lluch que res no l'hauria honorat tant o no li hauria agradat tant a l'Ernest Lluch com –per dir-ho així– ser conscient que rebia aquesta distinció, per tant, del Parlament de Catalunya. De la mateixa manera, jo crec que podem dir que res no ens honora tant, res no honora tant un país i, per tant, res no ens honora tant a nosaltres, com el fet de poder honorar, de poder distingir persones com el pare Batllori i com l'Ernest Lluch, perquè per la seva qualitat ens honoren a tots nosaltres.

L'alta qualitat i l'ambició intel·lectual del pare Batllori, la profunditat i la seriositat amb què ha analitzat tantes coses importants de la nostra cultura i de la nostra història, el fet d'haver-ho fet també amb aquesta mena –de vegades, almenys a mi m'ho sembla– de gairebé un cert distanciament, sembla, un distanciament aparent i

ple d'afecte –un distanciament aparent i ple d'afecte–, amb un cert tarannà aristocràtic, que no vol dir elitista, que no vol dir indiferent, però que, en canvi, aquesta manera de fer, embolcallada –n'estic segur, jo em sembla notar-ho– d'afecte i de sentit de proximitat, malgrat aquest aparent distanciament extern, dona al que ell diu sobre Catalunya, sobre la seva història, sobre la seva realitat d'avui consegüentment, que en realitat és fruit d'aquesta història, dona una garantia de seriositat.

Que els que creiem en el nostre país i els que li volem dedicar..., al seu moment vam decidir dedicar-hi molt d'esforç, de fet, es pot dir que la nostra vida, el fet que algú com ell en parli com en parla i ens transmeti tot el coneixement que ens transmet ens dona garantia, garantia que allò pel qual lluitem val la pena. Una garantia que no ve només del sentiment, que ja és prou important i absolutament necessari i imprescindible per anar endavant, però que, a més, ens dona la garantia de la seriositat, no dic de l'erudició, sinó del coneixement, que també, del coneixement profund.

Tot això és cosa que tots –i jo personalment vull fer-ho també, no com a president de Catalunya, sinó també personalment– hem d'agrair, aquesta seriositat en el coneixement i aquesta actitud serena. Jo estic segur que el pare Batllori no solament estima –que això ja ho sé– el país, que hi creu –que també ho sé–, sinó que hi té confiança, tot i que alguna vegada sentint-lo parlar amb aquest to –diguem-ne–, realment, no necessàriament entusiasta sinó molt contingut, ho pogués posar en dubte. En tot cas el que vull dir és que a mi personalment, no solament l'obra, sinó la manera d'exposar-la, no solament el seu treball intel·lectual, sinó la seva actitud vital, em dona –a mi personalment, i estic segur que a molts d'altres també– allò que se'n diu la convicció que allò que ell defensa i que tots defensem realment és quelcom de sòlid i que val la pena.

Per tant, per tot això, jo a vostè, pare Batllori, li volia expressar el meu agraïment, i, per tant, volia agrair al Parlament de Catalunya que li hagués fet aquesta distinció tan i tan merescuda; l'honora a vostè, ens honora a nosaltres i, sobretot, acaba –diguem-ne– de reforçar les nostres conviccions.

Naturalment, si el pare Batllori ens honora a tots, l'Ernest Lluch també ens honora a tots. I ara, evidentment, de l'Ernest Lluch, com abans s'ha fet, se'n podria parlar des de molts punts de vista, com a polític, com a economista. A mi personalment m'agradaria, perquè va una mica en la línia de la meua fallera, com també m'hauria agradat, concretament, en algunes coses referides al pare Batllori, doncs, parlar d'una cosa que en aquests últims temps em va interessar molt de l'obra de Lluch, i aquests últims anys, que són els seus estudis sobre el segle XVIII. En realitat alguns hem rebut..., jo, per exemple, que dic de vegades que tinc com un dels meus mestres en política en Narcís Feliu de la Penya, que ve d'abans, fins i tot, de finals del XVII, alguns hem estat fortament influïts per Vicenç Vives, per Pierre Vilar, pel pare Batllori, que ens han fet entendre com precisament en aquella segona meitat, sobretot, del se-

gle XVIII, es van congriar tantes coses i tan importants. I, evidentment, per l'Ernest Lluch aquests últims anys, que hi va dedicar molt d'esforç i un esforç, per altra banda, em sembla a mi, que no sóc especialista, però em sembla a mi que molt reeixit.

Són estudis amb molt de contingut polític, que mantenen, que asseguruen, que expliquen que hi ha hagut una continuïtat d'un pensament polític no solament al segle XVIII, sinó també abans –per això m'he referit a en Feliu de la Peña– i també després, fins avui. De fet, aquest pensament polític arriba fins avui. Però no és d'això, que en aquest homenatge que tots plegats, i jo també, retem a l'Ernest Lluch, voldria parlar-los, sinó que voldria parlar d'allò que, de fet, en aquests moments més personifica la memòria d'en Lluch, que és el tema del diàleg. I aquest migdia, en la presentació d'aquestes jornades de la pau, que, organitzades per la Comunitat de Sant Egidí, es faran a Barcelona el setembre d'aquest any, he sentit una frase, un ha dit una frase que els vull repetir. Deia una d'aquestes persones, organitzadora d'aquestes jornades de la pau, del diàleg entre cultures, entre religions, etcètera, deia: «Amb el diàleg tot és possible; sense el diàleg res no és possible.» –amb el diàleg tot és possible, sense el diàleg res no és possible.

Honestament, hem de dir que, de vegades, el diàleg és momentàniament impossible, i això passa i és veritat, honestament ho hem de dir. Honestament hem de dir, també, que forçant el diàleg es poden cometre errors, i això també ha passat. Però, en darrer terme, també és ben veritat que, finalment, el túnel serà menys o més llarg, però finalment, per sortir del túnel, només, l'única actitud que finalment és garantia d'èxit, i no ja és la millor moralment, sinó garantia d'èxit, és el diàleg, com a actitud, com a horitzó. Ho repeteixo, amb totes les limitacions que a vegades en un sentit o en un altre pot tenir que el faci, fins i tot, inviablable o estèril en un moment determinat, però com a actitud. Com a actitud de diàleg que un porta dintre d'un mateix, naturalment; només les persones, cadascú ha de portar el diàleg dintre d'ell mateix, i les societats, i com que a vegades les societats no el porten, fins que no el porten és difícil que el diàleg pugui tenir èxit, però, en tot cas, portar-lo dintre mateix, dintre d'un mateix, i en Lluch li duia.

I no tenir por del diàleg, perquè el diàleg fa por. Encara que no ho sembli, de vegades les situacions molt de confrontació, fins i tot molt dures, són còmodes, són moralment còmodes per a un mateix, són mentalment còmodes per a un mateix, poden ser perilloses, poden ser cruels, però de fet són còmodes, de vegades, aquestes actituds; no obliguen a prendre segons quines decisions que costa molt de prendre –costa molt de prendre. És a dir, no tenir por del diàleg, no tenir por als violents ni als intemperants, però, sobretot, no tenir por a una cosa, i és que el diàleg sempre porta a concessions, sempre obliga, poc o molt, a posar-se en la pell de l'altre i sempre obliga, per tant, a sortir un mateix de la pròpia pell, que no és la pròpia pell només, és la pell de tots els teus. I el que costa és tornar a casa i dir: «Ens hem posat d'acord, però he cedit en això. He cedit en això i en això i en això, i ens hem posat d'acord.» I això

sí, això costa molt. Costa molt moralment, costa molt intel·lectualment i costa molt pels riscos que comporta, i... aquí sí que alguns polítics que han optat per la via del diàleg, bé, un d'ells l'Ernest Lluch, i per això, doncs, l'Enric ara ha llegit aquest paràgraf tan significatiu, doncs, sense potser saber el que els passarà, de fet hauran d'arribar fins el fons del fons del calze.

Quan es va signar l'acord entre els insurrectes irlandesos que buscaven la independència d'Irlanda, l'any 1922, en el moment de la signatura, el primer ministre britànic, que era Lloyd George, va dir: «Hem signat la pau.» I el cap del moviment irlandès, que era en Collins, va dir: «Hem signat la pau, i jo, a més, he signat la meua condemna de mort.» Bé, jo no puc respondre totalment de la veritat d'aquesta anècdota, però va ser així. Collins, al cap de pocs mesos, va ser assassinat pels seus, és clar, pels seus, i ell ho sabia –ell ho sabia. Mirin, doncs, si costa. Quan un dels polítics que jo he admirat més dels que he tingut l'oportunitat, no dic de conèixer, que no el vaig conèixer, però sí de seguir-lo molt de prop a través de la premsa, que era Saddat, el primer ministre egipci, un dia es lleva i diu: «Ja s'ha acabat, això de la tensió. Hem de fer un esforç per la pau, hem de fer un esforç.» I agafa el telèfon i diu: «Senyor Begin» –primer ministre d'Israel– «són les vuit del matí, li adverteixo que jo a les nou agafo l'avió i aterraré a Tel Aviv; vinc a parlar amb vostè; vull parlar amb vostè; vull que vostè em rebí i vull parlar amb vostè. Li prego que prengui les disposicions necessàries, el meu avió arribarà a Tel Aviv a les deu, a les 10:15.» I va sortir la pau, van fer la pau, i a Saddat el van matar, i ho sabia.

Bé, haurien pogut no matar-lo, a molts altres no els han matat, però també tots ells van tenir un esquinçament interior, i tots ells també van rebre el rebuig de molta de la seva gent. Després la història potser els ha posat a dalt d'un pedestal, però ells durant la seva vida van rebre aquest rebuig i el van patir. I en Rabin, ja que parlem d'en Saddat, en Rabin, primer ministre d'Israel, li va passar exactament el mateix. Sense arribar tan lluny, doncs, el diàleg, vet aquí per què el diàleg és tan difícil; entre altres coses per això. No pas, no em refereixo perquè a un el matin o no el matin, que a això hi ha molta gent que hi està disposada, més de la que ens pensem, si és per servir una causa noble, sinó per tota la tensió moral, tots els trencaments, tots els esquinçaments, haver d'acceptar coses que tota la vida s'ha dit que no s'acceptaran de cap manera, haver d'explicar això als teus –als teus. Bé, això és l'actitud de diàleg, i en Lluch la va tenir, i en ell honorem en Lluch, però sobretot honorem això.

Bé, naturalment, no es tracta d'establir cap mena de paral·lisme entre Saddat i en Lluch, no es tracta d'això, però sí d'establir-lo, aquest paral·lisme, en el sentit del que és l'opció, i aquesta opció i el sacrifici que comporta, que no tothom el va entendre, tampoc, ni en el cas del Lluch, és el que honorem. I a través d'ell i a través del pare Batllori, per tot el que he dit abans, tots ens en sentim orgullosos, tots sentim una autoestima legítima, que no hem guanyat nosaltres, és clar, que ens l'han guanyada ells, el pare Batllori i en Lluch, però

també podem pensar que quan un poble dóna homes d'aquestes característiques és que aquest poble, dintre d'ell, poc o molt, aquests ingredients els té, i, per tant, també ens sentim més orgullosos, més contents, amb més autoestima de ser catalans.

És un servei que ens fan ells, ens fan ells des de la seva obra feta i la que faran des del més enllà, en el cas de Lluç, en què segueixin fent aquest servei. Vet aquí, doncs, per què jo, com a president de Catalunya, he vingut amb tant de goig avui, a assistir a aquest acte, i vet aquí, doncs, també, per què agraeixo al Parlament de Catalunya que hagi pres aquesta decisió.

(Aplaudiments.)

El president

Senyores i senyors, és un sentiment d'aquest Parlament voler-se solidaritzar amb totes les víctimes del terrorisme. S'ha anat així explicant al llarg d'aquest acte. Volem fer lliurament a l'Associació de Víctimes pel Terrorisme, en la persona del seu delegat aquí a Catalunya, el senyor Robert Manrique, de la placa d'aquest Parlament en record d'aquests sentiments que tenim, i els prego que acceptin aquest concert breu que hi haurà ara immediatament.

Moltes gràcies.

(Aplaudiments.)

